

Rusta för torkan

ANDREAS NICOLAIDIS LINDQVIST^{1,2}
THOMAS PRADE²

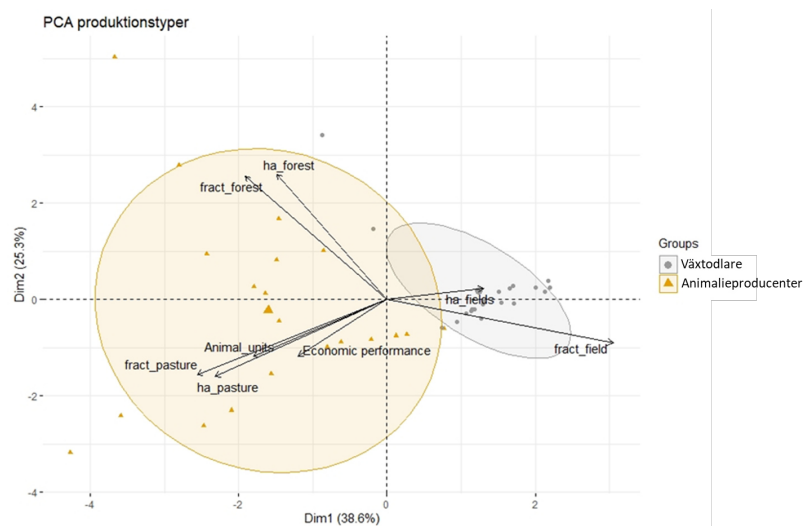
¹ RISE RESEARCH INSTITUTES OF SWEDEN, AVDELNINGEN FÖR ENERGI OCH RESURSER

² SLU, INSTITUTIONEN FÖR BIOSYSTEM OCH TEKNOLOGI

Bakgrund

Våren och sommaren 2018 var extremt varm och torr för stora delar av Sverige och Europa. Under perioden 1 juli – 20 augusti låg medeltemperaturen i Sverige 4–6 °C över normalvärdet för årstiden och mellan 1 maj – 20 augusti var nederbördsmängden mer än 150 mm lägre än normalt för stora delar av landet. Detta orsakade omfattande och intensiv torka för speciellt de sydöstra delarna av landet (bl.a. Skåne, Kalmar och Gotlands län). Det torra och varma vädret fick stora konsekvenser för svenskt jordbruk, med kraftigt minskade skördar, foderbrist och ökade kostnader som följer (Jordbruksverket 2019).

2019 publicerade Jordbruksverket (JBV) en rapport där de långsiktiga konsekvenserna av 2018-års torka utvärderades. Denna rapport baseras på JBV:s officiella statistik, information från rådgivningsföretag inom branschen, samt ett mindre antal intervjustudier med jordbrukare från olika produktionsgrenar och olika delar av riket. Rapporten ger en övergripande bild av effekter och konsekvenser av 2018-års torka på en nationell nivå, men insyn i de operativa effekterna på lokal nivå är begränsade. Enligt JBV 2019 bör det finnas stora variationer på gårdsnivå vad gäller effekterna

Figur 1. Principalkomponentanalys som visar hur växtodlare (grå symboler) tenderade rapportera ett sämre ekonomiskt resultat för 2018 än animalieproducenter (bruna symboler). Ekonomiskt resultat är starkt korrelerat med antalet djurenheter och andelen betesmark på gården (pilarna, som representerar variabler i modellen, pekar i samma riktning) men negativt korrelerat med andelen odlingsmark (pilarna pekar i motsatt riktning).

av torkan 2018 men här råder stor osäkerhet då statistik över ekonomiskt utfall på gårdsbasis saknas. Denna studie ämnade adressera denna kunskapslucka, öka förståelsen för hur svenska jordbruksföretag påverkades av torkan 2018, och ge en inblick i vilka åtgärder som vidtagits för att anpassa verksamheten till framtida extremväder.

Syfte och upplägg

I en ansats att bättre förstå extremväders effekter på det svenska jordbruket har en mindre studie genomförts i ett

samarbete mellan forskare på SLU Alnarp, RISE och LRF medlemmar från bland annat Region Gotland. Genom en kombination av enkäter, intervjuer och workshops med jordbrukare har kvalitativa och kvantitativa data samlats in och analyserats för att utvärdera de **ekonomiska** och **operativa konsekvenserna** av torkan 2018 för två breda grupper av jordbrukare i södra och sydöstra Sverige: växtodlare och mjölk- och nötköttsproducenter.

Loop Diagram, CLD) för att skapa och analysera narrativ av de operativa effekterna av torkan 2018 på de två studerade produktionsgrupperna.

Resultatet presenteras i *Figur 2*.

För jordbrukare medförde torkan 2018 omfattande torkstress i växtodlingen vilket ledde till minskad produktivitet, skador på vallar och omfattande skördeförbruk, speciellt för de jordbrukarna med låg bevattningskapacitet och/eller torkkänsliga grödor. Detta minskade intäkterna även om den höga prisbildningen på bl.a. spannmål till viss del kompenenserade för skördebortfallet för vissa gårdar. Dålig tillväxt medförde även att många lantbrukare begränsade användandet av insatsvaror (t.ex. konstgödsel) och sparade dessa till nästkommande säsong. Bland djurproducenter orsakade torkan omfattande skador på vallar och sämre bete vilket ledde till ökat behov av stödutfodring och ökade foderkostnader. Det varma vädret bidrog även till ökat vattenbehov bland djuren och därmed ökade kostnader för att köra vatten till betesmarkerna. Överlag resulterade torkan i försämrad likviditet för företagen vilket ofta ledde till investeringsstopp och i vissa fall till ökad belåning för att täcka de löpande kostnaderna.

Mer långsiktigt bidrog det torra vädret i vissa fall till förbättrad markstruktur i odlingsmarken men även till att många vallar behövdes sås om tidigare än planerat och utarmning av eventuella foderreserver.

De tuffa ekonomiska konsekvenserna av torkan medförde att benägenheten att vidta anpassningsåtgärder för framtida extremväder ökade bland många jordbrukare. Inom växtodlingen var de mest frekventa åtgärderna

(1) skifte till torktåligare grödor, (2) jordförbättrande åtgärder och (3) ökad bevattningskapacitet. Bland djurproducenter var motsvarande åtgärder (1) minska antalet djurenheter, (2) ökad kapacitet att lagra foder och (3) utöka betesarealen.

Slutsatser

Torkan 2018 hade stora ekonomiska och operativa konsekvenser för jordbrukare i södra och sydöstra Sverige. De direkta ekonomiska konsekvenserna var svårast för växtodlingssektorn men även mycket omfattande för djurproducenter. Dock visar resultaten från denna begränsade studie en stor anpassningsvilja bland många jordbrukare. Skifte till grödor bättre anpassade för torka, investeringar i bevattningskapacitet samt ökad foderberedskap genom justering av antalet djur och ökad foder- och betesareal är några exempel på anpassningar som kan öka resiliensen mot framtida extremväder. Dessa och andra åtgärder har genomförts på flera gårdar inkluderade i denna studie men det finns även en förhållandevis stor andel av gårdarna i genomförda enkätstudier som rapporterar att de inte genomfört några anpassningsåtgärder på grund av bristande likviditet och/eller en uppfattning om bristande lönsamhet i sådana investeringar. Dessa gårdar, som redan tagit stor ekonomisk skada av torkan 2018, kommer på grund av bristande anpassningsåtgärder löpa risk att förbli extra sårbara för liknande extremväder i framtiden.

Referenser

- Brogaard, S. & Germundsson, T. (2019). Sammanställt enkätmaterial från projektet Minnet är kort. Lantbrukares upplevelser av torkan 2018. *Forskningsprojekt genomfört med akutbidrag från FORMAS*. Lund: Lund university. <https://www.lucsus.lu.se/lantbrukares-upplevelse-av-torkan-2018>

- Jordbruksverket (2019). *Långsiktiga effekter av torkan 2018, Rapport 2019:13*. Jönköping, Sweden: Jordbruksverket. https://www2.jordbruksverket.se/download/18.21625ee16a16bf0cc0eed70/1555396324560/ra19_13.pdf

- Faktabladet är utarbetat inom Institutionen för Biosystem och teknologi vid LTV-fakulteten, www.slu.se/bt

- Projektet är finansierat av Partnerskap Alnarp (PA1271/Bio/2020)

- Författare:

© **Andreas Nicolaidis Lindqvist** (andreas.nicolaidis@ri.se) RISE Research Institutes of Sweden, avdelningen för energi och resurser, Ideon Beta5, Scheelevägen 17, S-223 70, Lund,

© **Thomas Prade** (thomas.prade@slu.se) SLU, institutionen för biosystem och teknologi, Box 103, 230 53 Alnarp.

- Ansvarig: Thomas Prade (thomas.prade@slu.se)

- DOI: <https://doi.org/10.54612/a.5s3j7tb7cc>